

Тема 6. Специфіка проведення наукових заходів у рамках міжнародного студентського спортивного руху

Мета: ознайомитись зі специфікою проведення наукових заходів у рамках міжнародного студентського спортивного руху; розглянути перспективи наукових досліджень у студентському спорті.

План

1. Специфіка проведення наукових заходів у рамках міжнародного студентського спортивного руху.
2. Перспектива наукових досліджень у студентському спорті.

Ключові терміни та поняття: *наукові заходи, міжнародний спортивний рух, спортивні змагання, студентські ігри, Універсіада.*

1. Специфіка проведення наукових заходів у рамках міжнародного студентського спортивного руху

☞ Особливе та своєрідне місце в розвитку міжнародного спортивного руху посідають другі за масштабом і рівнем спортивних досягнень комплексні міжнародні спортивні змагання – Всесвітні студентські ігри (Універсіади), які проводяться Міжнародною федерацією університетського спорту FISU.

Універсіади проводяться двічі в олімпійському циклі й привертають увагу багатьох фахівців фізичного виховання та спорту. До того ж значну частину олімпійських національних збірних складають спортсмени, чий соціальний статус – студент. Ними ж встановлено чимало світових рекордів, на їх рахунку багато спортивних досягнень світового рівня.

Про значну роль Міжнародної федерації університетського спорту свідчить і той факт, що у 1968 році ухвалено рішення про патронат над проведенням усіх Універсіад з боку МОК. Кожного року на сесіях МОК заслуховуються повідомлення президента FISU про розвиток міжнародного студентського спортивного руху.

Із 1969 року FISU є повноправним членом Генеральної асоціації міжнародних спортивних федерацій і бере участь у її щорічних засіданнях. У 1977 році FISU прийнято колективним членом ЮНЕСКО.

📁 На думку теоретиків та практиків Міжнародного студентського спортивного руху, Універсіади давно переросли свої спортивні межі й перетворились на всесвітні молодіжні форуми, які сприяють не тільки підвищенню спортивних результатів, а й зміцненню взаєморозуміння, дружби і співробітництва між молоддю з усього світу.

Важливим аспектом діяльності FISU є розвиток наукових основ університетського спорту. Починаючи з 1960 року в рамках проведення спортивних змагань – Універсіад, FISU організовує міжнародні наукові

заходи - конференції, семінари та інші наукові форуми. Це неабияк сприяло активному обговоренню сучасних проблем та перспектив студентського спорту, форм його організації, змісту, засобів і методів реалізації. Здебільшого ці наукові заходи іменуються як конференції з вивчення університетського спорту і підкріплюються темами, що характеризують різні аспекти спорту і фізичного виховання.

У таблиці 8 подано хронологію проведення та тематику наукових конференцій у рамках проведення Всесвітніх Універсіад.

 Із моменту започаткування Універсіад FISU організовує також і наукові семінари-форуми, щоб надати студентам, тренерам, спортивним організаторам, офіційним особам і науковцям можливість для зустрічей та спільного обговорення проблем освіти, культури і спорту. Наукові форуми відбуваються кожні 2 роки, через рік після проведення Універсіади.

Таблиця 8 – Хронологія проведення і тематика наукових конференцій у рамках Всесвітніх Універсіад

<i>Дата</i>	<i>Місце проведення</i>	<i>Тематичне гасло</i>
19.09.1960	Меллінген (Швейцарія)	Спорт як елемент розваги в студентському житті
25-29.09.1962	Обертраун (Австрія)	Роль університетського спорту в студентському русі загалом
21-25.09.1964	Лондон (Великобританія)	Університетський спорт і спорт загалом
19-23.09.1966	Грюнвальд (Німеччина)	Професійний спорт і університет
16-21.09.1968	Хайфа (Ізраїль)	Сучасний студент і спорт
19-25.09.1971	Білінгеус (Швеція)	Діалог між поколіннями
8-14.09.1974	Гювінкяа (Фінляндія)	Ставлення студента до спорту; Заняття спортом та університетський спорт
18-22.08.1977	Софія (Болгарія)	Розвиток університетського спорту
3-9.09.1979	Мехіко (Мексика)	Спортивна медицина, спортивне законодавство і спорт для широкого загалу
20-22.07.1981	Бухарест (Румунія)	Університетський спорт як елемент життя
2-4.07.1983	Едмонтон (Канада)	Роль університету в розвитку сучасного спорту: минуле, сьогодення, майбутнє
26-28.08.1985	Кобе (Японія)	Університетський спорт у суспільстві, що трансформується
10-12.07.1987	Загреб (Югославія)	Важливість університетського спорту і фізичного виховання
5-17.07.1991	Шеффілд (Великобританія)	Спорт і довкілля
8-11.07.1993	Буффало (США)	Зміна стану і фізичної активності людини
24-26.08.1995	Фукуока (Японія)	Спорт і людина з нової точки зору
23-24.08.1998	Катанія (Сицилія)	Університетський спорт у ХХІ столітті: мета, організація, фінансування

У таблиці 9 подано хронологію проведення та тематику семінарів-форумів під егідою FISU.

Аналіз тематики, яка представлена на конференціях і форумах, проведених під егідою FISU, дозволяє умовно виділити три великі наукові напрямки, які охоплюють організаційно-методичні, психолого-педагогічні та медико-біологічні проблеми студентського спорту.

Зокрема, організаційно-методична проблематика спрямована на пошук форм та обґрунтування шляхів підвищення масовості занять студентів спортом, оптимальної організації, змісту та методики, які відповідали б особливостям освітньо-виховного процесу у вищій школі, відповідності завдань фізичного виховання студентів конкретним соціальним умовам.

У психолого-педагогічному напрямку увагу сконцентовано на розробці та обґрунтуванні психолого-педагогічних умов ефективного впровадження та використання спорту в освітньо-виховному процесі закладів вищої освіти (з урахуванням вікових, статевих, типологічних особливостей студентів) для формування особистості майбутнього фахівця з вищою освітою.

Медико-біологічний напрямок обґрунтовує використання форм, засобів і методів занять спортом, їх медичне забезпечення з урахуванням різноманітних біологічних та соціальних чинників середовища щодо формування здоров'я молоді особи.

Із кожним роком суттєво збільшується кількісне представництво країн та учасників вказаних вище наукових заходів.

 Розмаїтість тематики, комплексність підходів для вирішення організаційних та науково-методичних питань масового студентського спорту, які домінували у творчих дискусіях, об'єктивно вимагали розробки концепції, яка б визначала стратегічні шляхи розвитку.

Виконавчий комітет FISU, зосереджуючи увагу на пошуку шляхів і засобів розвитку масового студентського спорту, доручив Комісії з вивчення проблем студентського спорту підготувати офіційний документ.

У 1979 році на конференції у Мехіко (Мексика) такий документ було представлено учасникам під назвою «Масовий спорт для студентів» і одноголосно схвалено. Концепція розвитку студентського спорту сьогодні доповнюється та вдосконалюється фахівцями Комісії з вивчення проблем студентського спорту.

Отже, розвиток результативного спорту серед студентів не єдина мета FISU. Вона ширша і привертає увагу керівних структур і громадськості до проблем гармонійного формування молодих спортсменів, активного розвитку фізичного виховання у школах та університетах, зближення студентів усіх країн, їх співпраці в інтересах єдності міжнародного студентського спорту.

Таблиця 9 – Хронологія і тематика проведення семінарів-форумів під егідою FISU

Дата	Місце проведення	Тематика	Кількісне представництво	
			країни	учасники
7-3.09.1992	Паралімні (Кіпр)	Хто повинен керувати університетським спортом: студентські асоціації чи професійні керівники? Що потрібно фінансувати: спорт для широких мас чи професійний спорт?	21	89
25.09-01.10.1994	Катанія (Сицилія, Італія)	Чи потрібно надавати студентам, що беруть участь у змаганнях, безкоштовне навчання і відшкодовувати їхні витрати? Чи потрібно спорту бути обов'язковим елементом у системі вищої освіти?	25	110
4-9.08.1996	Мадрид (Іспанія)	Прояв політичних прагнень і цілей FISU у її основних видах діяльності; Відображення деяких національних аспектів в університетському спорті; Місце університетського спорту в змаганнях національного рівня і його зв'язки з національними видами спорту, академічними та суспільними авторитетами; Незалежність університетського спорту і його взаємозв'язок з академічними авторитетами; Національні спортивні федерації та клуби; Переваги національних федерацій університетського спорту в організації спортивних подій	33	144
22-27.08.1998	Лулео (Швеція)	Основна тема: університетський спорт, оздоровча діяльність, що базується на принципах рівності й демократії. Підтеми: спорт для всіх; принцип рівності в університетському спорті	37	159

2. Перспективи наукових досліджень у студентському спорті

☞ Традиційна форма занять фізичним вихованням має низьку зацікавленість серед студентів. Наявна організаційна форма фізичного виховання призводить до зниження відвідування навчальних занять із цього предмета. Реальний стан рухового режиму студентів не відповідає сучасним вимогам і стандартам якості професійної освіти. Вирішення проблеми

активізації та позитивного ставлення студентів до занять із фізичного виховання у закладах вищої освіти фахівці вбачають у так званій спортизації фізичного виховання. Основними шляхами цього є створення спортивних секцій із видів спорту і загалом розвиток студентського спортивного руху.

📖 Активізація досліджень із проблематики студентського спорту припадає на кінець XX – початок XXI століття. Значною мірою це зумовлено зростанням зацікавленості громадян різними соціальними практиками спорту та окремими видами спорту.

Серед основних наукових і методичних праць варто виокремити доробок С. І. Степанюк, яка провела дисертаційне дослідження з актуальних питань історико-соціальних аспектів розвитку студентського спортивного руху в Україні.

Однак ці дані не враховують масиву інформації, накопиченої впродовж XXI століття. Наразі значна частина наукових досліджень присвячена студентському спорту в різних країнах світу, обґрунтуванню його ролі та значення у формуванні культури особистості молодшої людини, загальним проблемам міжнародного студентського руху тощо.

Однак поза увагою фахівців залишається проблематика наукового обґрунтування студентського спорту в Україні, що має характерні особливості, пов'язані з реаліями соціально-політичного, культурологічного, економічного і правового розвитку.

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» визначено, що серед закладів фізичної культури і спорту (юридична особа), які забезпечують розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг, поміж інших, мають місце центри студентського спорту закладів вищої освіти.

Трактування функціонального призначення центрів студентського спорту ЗВО передбачає створення умов для поєднання навчання у вишій та підготовки студентів, зокрема, до участі у чемпіонатах Європи і світу серед студентів із видів спорту, визнаних в Україні, Всесвітніх Універсіадах. Відтак є нормативно-правові підстави для виокремлення цього виду діяльності (студентський спорт) у межах діяльності галузі фізичної культури і спорту.

У проєкті Закону України «Про фізичну культуру і спорт» відзначаються незначні зміни в підходах до цього соціального явища. Зокрема, пропонується розглядати студентський спорт у межах фізичної культури у сфері освіти.

📖 Основна мета – забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів і студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя. Та незалежно від

локалізації цієї практики спорту можна стверджувати, що методологічна основа залишається усталеною.

Досвід різних країн свідчить про інтеграцію сфери фізичної культури і спорту в ринкове середовище, або залежність її від соціально-економічного статусу країни. На підставі цього регулюється формування нових форм власності та форм господарювання, що активно впливає на учасників фізкультурно-спортивної діяльності.

Можливість якісних змін у розвитку вітчизняної фізичної культури і спорту студентської молоді значною мірою обумовлюється рівнем реалізації низки нормативно-правових документів, серед яких Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, а також Закони України «Про вищу освіту» та Укази Президента «Про забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в Україні» та «Про Національну доктрину розвитку освіти».

☞ У числі проблем, які виникають на шляху розвитку студентського спорту, передусім домінують такі:

- ✓ погіршення здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості населення, низький рівень залучення підлітків і молоді до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Наявні обмеження у використанні державного і приватного партнерства не дають змоги активно розвивати спортивну індустрію для підвищення рівня видовищності, забезпечити доступність спортивних і фізкультурно-оздоровчих послуг для значної кількості студентської молоді.

- ✓ відсутність ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву до спортивних збірних команд країни з видів спорту. Недостатнє обґрунтування складових системи підготовки спортсменів у вищій освіті (нормативно-правового, матеріально-технічного, науково-методологічного, медико-біологічного забезпечення) гальмує розвиток студентського спорту, перешкоджає ефективному (без зниження рівня фахової підготовленості) формуванню резерву для спортивних збірних команд країни під час їх навчання у закладах вищої освіти.

- ✓ посилення суперництва у спорті вищих досягнень. Загострення конкуренції на міжнародній спортивній арені (Олімпійські ігри, чемпіонати світу та Європи тощо). Провідні світові держави прагнуть до перемоги, що сприяє створенню позитивного іміджу країни на міжнародній арені. При цьому нераціонально використовується соціально-економічний резерв. Концентрація уваги на завоюванні вищих спортивних нагород призводить до нехтуванням обґрунтованістю системи підготовки спортсменів в умовах вищої освіти.

- ✓ значне відставання від провідних спортивних держав у розвитку та впровадженні інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури й масового спорту, підготовку спортивного резерву та спортсменів високого класу в умовах вищої школи.

☝ На сьогодні відзначаються такі світові тенденції розвитку студентського спорту:

- ✓ організація ефективної системи державного регулювання;
- ✓ підвищення соціального статусу національних студентських спортивних організацій;
- ✓ створення нормативно-правової бази розвитку фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти;
- ✓ налагодження співробітництва, законодавче узгодження співпраці, розмежування сфер впливу та відповідальності;
- ✓ забезпечення сучасної матеріально-технічної бази для занять молоді спортом;
- ✓ оптимізація системи студентських змагань у країні та забезпечення участі спортсменів у міжнародних змаганнях;
- ✓ створення сучасного інформаційного забезпечення студентського спорту;
- ✓ пропаганда національних і міжнародних досягнень у студентському спорті.

Наразі існує широке коло напрямів для подальших досліджень у сфері студентського спорту. Вони в основному пов'язані із місцем і значенням студентського спорту в системі освіти і виховання молоді; вдосконаленням організаційної структури студентського спортивного руху та співпраці із державними, громадськими та іншими організаціями з питань фізичного виховання студентської молоді; вдосконаленням матеріально-технічного, науково-методичного забезпечення підготовки студентських збірних команд України для участі в міжнародних змаганнях.

☝ Удосконалення функціонування студентського спорту можливе за допомогою таких наукових і методичних складових:

- ✓ розроблення законодавчої бази, ієрархічності та різноманіття організаційних структур, що реалізують студентські спортивні програми різного рівня;
- ✓ багатоджерельність фінансування та правова захищеність діяльності у сфері студентського спорту;
- ✓ розроблення системи відбору та різних форм матеріальної підтримки студентів-спортсменів;
- ✓ урахування розкладу фінальних студентських змагань при затвердженні національного календаря спортивних заходів;
- ✓ офіційна реєстрація спортивних результатів університетів і наявність спортивного рейтингу університетів;
- ✓ наявність договорів про спільну діяльність між студентськими лігами, спортивними клубами університетів і професійними клубами з видів спорту;
- ✓ наступність і взаємозв'язок програм фізичного виховання та розвиток спорту серед студентів в університетах більшості країн світу.

☝ Шляхи вирішення проблем студентського спорту, на думку фахівців:

- ✓ розроблення спортивного інформаційного ресурсу для організації взаємодії студентських спортивних організацій із закладами професійно-

технічної освіти та ЗВО з метою надання консультаційної, методичної підтримки та обміну досвідом тощо;

- ✓ звернення уваги роботодавців великого та середнього бізнесу на студентів-спортсменів для забезпечення спонсорської підтримки;

- ✓ мотивування студентів до систематичних занять спортом шляхом участі їх у спортивних акціях міста, змаганнях різного рівня.

Окрім того, досвід інших країн засвідчує, що активна позиція та зацікавленість молоді спортом формується внаслідок якісної пропаганди у ЗМІ.

Отже, важливим для розвитку студентського спорту є формування основ державної політики в галузі студентського спорту з визначенням рівнів компетенції центрального органу управління, його представництв на місцях, місцевого самоврядування та безпосередньо самого закладу вищої освіти. Потрібно *досягнути умов*, за яких ректорам вишів має бути вигідно та престижно розвивати студентський спорт.

З огляду на характерні особливості соціально-політичного, культурологічного, економічного та правового розвитку України є потреба в подальшому вивченні вітчизняного студентського спорту на сучасному етапі. Погіршення здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості населення, відсутність ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту до спорту вищих досягнень, посилення суперництва в спорті вищих досягнень – всі ці проблеми лише посилюють актуальність розроблення питань організаційного та методичного забезпечення студентського спорту.

Основні напрями наукових досліджень у студентському спорті пов'язані із вивченням сукупності даних організаційного та методичного характеру; вдосконаленням структури і змісту студентського спорту; дослідженням стану матеріально-технічного, науково-методичного забезпечення; пошуком шляхів поліпшення правової захищеності діяльності та загалом мотивації студентів до систематичних занять спортом.

? Питання для самоконтролю

1. Яку діяльність здійснює FISU для розвитку наукових основ університетського спорту?

2. На що спрямована проблематика організаційно-методичного напрямку на форумах, що проводяться під егідою FISU?

3. На що спрямована проблематика психолого-педагогічного напрямку на конференціях, що проводяться під егідою FISU?

4. Що визначено в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» для закладів фізичної культури і спорту (юридична особа), що забезпечують розвиток фізичної культури і спорту?

5. Від чого залежить розвиток сфери фізичної культури і спорту в країні (з урахуванням досвіду різних країн)?

6. Які проблеми існують на шляху розвитку студентського спорту в Україні?

7. Охарактеризуйте світові тенденції розвитку студентського спорту.
8. За допомогою яких наукових і методичних складових можна вдосконалювати функціонування студентського спорту (на думку С. В. Лапочкіна та С. І. Степанюка)?
9. Якими можуть бути шляхи вирішення проблем студентського спорту згідно з переконаннями фахівців?
10. Із чим пов'язані основні напрями наукових досліджень у студентському спорті?

Тести

1. У якому році Міжнародну федерацію університетського спорту *FISU* визнано колективним членом *ЮНЕСКО*?
 - a. у 1969 р.;
 - b. у 1977 р.
2. Як часто відбуваються наукові форуми, організовані *FISU*?
 - a. щороку;
 - b. кожні 2 роки, через рік після проведення Універсіади.
3. Які наукові напрямки можна виділити при проведенні конференцій та форумів під егідою *FISU*?
 - a. організаційно-методичні проблеми студентського спорту;
 - b. психолого-педагогічні проблеми студентського спорту;
 - c. медико-біологічні проблеми студентського спорту;
 - d. відповіді а, b, c.
4. Укажіть основний шлях вирішення проблеми активізації та позитивного ставлення студентів до занять із фізичного виховання у виші:
 - a. створення спортивних секцій із видів спорту;
 - b. створення центрів студентського спорту.
5. Чим обумовлюється можливість якісних змін у розвитку фізичної культури і спорту студентської молоді?
 - a. Законом України «Про фізичну культуру і спорт»;
 - b. Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту;
 - c. Законом України «Про вищу освіту»;
 - d. рівнем реалізації нормативно-правових документів;
 - e. Указами Президента України «Про забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в Україні» та «Про Національну доктрину розвитку освіти».